Επαγγελματική Ασφάλιση

Γεώργιος Ρέκκας, Πρόεδρος Εφετών ΔΔ.

Η Ευρώπη βρίσκεται πράγματι εν μέσω μιας βαθιάς δημογραφικής μετατόπισης. Αυτό ασκεί πραγματική πίεση στα συνταξιοδοτικά συστήματα. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ο μέσος Ευρωπαίος ήταν περίπου 34 ετών. Έκτοτε, οι μισοί άνθρωποι που ζουν στην Ευρώπη είναι πλέον άνω των 45 ετών. Πριν από 30 χρόνια είχαμε πέντε άτομα σε ηλικία εργασίας για κάθε συνταξιούχο. Σήμερα έχουμε τρία. Μέχρι τα μέσα του αιώνα θα υπάρχουν κατά μέσον όρο λιγότερα από δύο. Στην Ελλάδα, οι προβλέψεις δείχνουν λιγότερους από 1,5 εργαζομένους για κάθε συνταξιούχο. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, στην Ελλάδα, για κάθε 100 άτομα ηλικίας 65+ (συνταξιούχοι) αντιστοιχούν λιγότερα από 260 άτομα σε εργάσιμη ηλικία (20-64 ετών). Και το μέλλον διαγράφεται ακόμη χειρότερο. Σύμφωνα με άλλη έκθεση του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα κατατάσσεται στις 9 χώρες με την ταχύτερη γήρανση του πληθυσμού, ενώ σύμφωνα με μελέτη της HOPEgenesis του 2020 , που άντλησε στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ, ο πληθυσμός της χώρας αναμένεται να φτάσει τα 8 εκατομμύρια το 2050 . Οι μεταβολές στην πληθυσμιακή δομή, όπως η γήρανση του πληθυσμού, η ραγδαία μείωση των γεννήσεων και η μείωση του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας , καθιστούν το ασφαλιστικό σύστημα ιδιαίτερα ευάλωτο.

Αυτή η εξέλιξη έχει σημαντικές επιπτώσεις για τα αναδιεμητικά συστήματα προκαθορισμένων εισφορών, τα λεγόμενα pay-as-you-go, τα οποία είναι ευρέως διαδεδομένα σε όλη την ήπειρο. Σε αυτά τα συστήματα, στα οποία ανήκει και το ελληνικό, οι συντάξεις χρηματοδοτούνται από τις εισφορές των ενεργών εργαζομένων σε κυλιόμενη βάση. Με άλλα λόγια , η παρούσα γενιά αναλαμβάνει τη συντήρηση και την κοινωνική προστασία της γενιάς που αποχώρησε από την εργασία. Όταν η ισορροπία εργαζομένων και συνταξιούχων αλλάζει τόσο δραματικά, λόγω του δημογραφικού προβλήματος, το σύστημα αγωνίζεται να παραμείνει βιώσιμο.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της **Eurostat**, ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα άνω των 75 ετών στην Ελλάδα εκτιμάται κοντά στο 20%, ενώ για τις γυναίκες της ίδιας ηλικιακής ομάδας υπερβαίνει το 24%, με σημαντική επιδείνωση σε σχέση με το 2017. Η «ακτινογραφία» των κύριων συντάξεων αποτυπώνει την πίεση. Η μέση σύνταξη γήρατος, σύμφωνα με τα στοιχεία του συστήματος «Ηλιος», διαμορφώθηκε τον Ιανουάριο του 2026 στα 865,58 ευρώ, παρά την ετήσια αναπροσαρμογή 2,4%. Μάλιστα έξι στους δέκα συνταξιούχους λαμβάνουν κάτω από 1.000 ευρώ, ενώ μόλις το 42,7% υπερβαίνει αυτό το όριο. Συνεπώς, το αναδιεμητικό μοντέλο , λόγω των σύγχρονων δημογραφικών πιέσεων κρίνεται πλέον ανεπαρκές και μη βιώσιμο. Η διόρθωση αυτής της ανισορροπίας δεν είναι εύκολη. Η μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών ενέχει τον κίνδυνο να ωθήσει περισσότερους ανθρώπους στη φτώχεια των ηλικιωμένων. Η αύξηση των εισφορών επιβαρύνει τους εργαζομένους, οι οποίοι ήδη αμφισβητούν, εάν το σύστημα θα είναι εκεί για εκείνους όταν συνταξιοδοτηθούν. Γι' αυτόν τον λόγο χρειάζονται εμπεριστατωμένες μεταρρυθμίσεις στο ασφαλιστικό σύστημα και, το σημαντικότερο, μια αλλαγή στον τρόπο που σκεφτόμαστε την αποταμίευση για τη συνταξιοδότηση.

Για να αντιμετωπίσουμε πραγματικά το χάσμα των συντάξεων που δημιουργήθηκε από τη δημογραφική αλλαγή χρειαζόμαστε μια ισχυρή προσέγγιση τριών πυλώνων: κρατικές συντάξεις (πρώτος πυλώνας ασφάλισης), επαγγελματικές συντάξεις (δεύτερος πυλώνας) και ατομικές συντάξεις (τρίτος πυλώνας). Οι μεταρρυθμίσεις σε αυτόν τον τομέα μπορούν να εφαρμοστούν σχετικά γρήγορα, όταν υπάρχει επαρκής

φιλοδοξία. Το ολλανδικό επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα, ένα από τα πιο ανεπτυγμένα στην Ευρώπη, χτίστηκε στα δύσκολα χρόνια μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το Ηνωμένο Βασίλειο καθιέρωσε το καθεστώς αυτόματης εγγραφής σε ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης εν μέσω της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008. Επομένως, η πρόοδος είναι εφικτή ακόμη και σε δύσκολες εποχές.

Οι έλληνες πολίτες δεν έχουν καταλάβει τι έρχεται.

Καθώς ο πληθυσμός γερνάει, οι δαπάνες για συντάξεις και υγειονομική περίθαλψη αναπόφευκτα θα αυξηθούν, ασκώντας πίεση στα δημόσια οικονομικά. Οι πολιτικές που στοχεύουν στην ανάπτυξη ή την ενίσχυση των συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, όπως είναι τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης, μπορούν να βοηθήσουν στην πιο αποτελεσματική κατανομή των πόρων και στην υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και της παραγωγικότητας, καθώς οι εισφορές από τους εργοδότες και τους εργαζομένους επενδύονται αντί απλώς να αναδιανέμονται. Αυτό καθιστά την ανάπτυξη των συμπληρωματικών συντάξεων ακόμη πιο σημαντική. Η Ελλάδα έχει ήδη κάνει ένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση με την εισαγωγή του ΤΕΚΑ το 2022, το οποίο εγγράφει αυτόματα νέους επαγγελματίες σε ένα πρόγραμμα καθορισμένων εισφορών. Όμως, συνεχίζουμε να πιστεύουμε στα πλεονεκτήματα των συντάξεων του Πυλώνα Ι Το αποτέλεσμα είναι ήδη ορατό: λιγότεροι εργαζόμενοι καλούνται να στηρίξουν περισσότερους συνταξιούχους, σε ένα περιβάλλον όπου ταυτόχρονα αυξάνονται οι δαπάνες για άμυνα, κλιματική προσαρμογή και τεχνολογικό μετασχηματισμό.

Την ανάγκη για στροφή προς τις συμπληρωματικές μορφές ασφάλισης, όπως είναι και τα ΤΕΑ, επισήμανε -προσφάτως-και το Ελεγκτικό συνέδριο , περιγράφοντας στην έκθεσή του τους κινδύνους που εμπεριέχει η μονοδιάστατη εξάρτηση του Ασφαλιστικού της Χώρας από το δημόσιο αναδιεμητικό σύστημα . Χαρακτηριστική είναι η αναφορά στην έκθεση πως «το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα στηρίζεται σε υπερβολικό βαθμό (περίπου 95%) στον πρώτο πυλώνα (δημόσια ασφάλιση) , καθώς οι λοιποί δύο πυλώνες , ήτοι η επαγγελματική ασφάλιση και ιδιωτική ασφάλιση αντιστοιχούν σε πολύ μικρό μέρος των συνολικών παροχών , 1% και 4% αντιστοίχως. Τα βασικά Βασικά Σημεία της Έκθεσης για την Επαγγελματική Ασφάλιση (2025): είναι

- Δημογραφικός Κίνδυνος**:** Η γήρανση του πληθυσμού πιέζει το δημόσιο σύστημα, καθιστώντας την επαγγελματική ασφάλιση απαραίτητο «μαξιλάρι».
- Ενίσχυση Συμπληρωματικών Πυλώνων**:** Το Ελεγκτικό Συνέδριο «κρούει τον κώδωνα» για θωράκιση του ασφαλιστικού, μέσω της ενίσχυσης των επαγγελματικών ταμείων, τα οποία αυτή τη στιγμή αποτελούν μικρό μέρος των συνολικών παροχών.
- Στροφή προς την Ιδιωτική/Επαγγελματική Ασφάλιση: Η έκθεση σηματοδοτεί τη στροφή προς τη διαχείριση αποθεματικών και την ενίσχυση των ιδιωτικών/επαγγελματικών μορφών ασφάλισης.
- Ανάγκη Εποπτείας: Επισημαίνεται η ανάγκη για διαφανή διαχείριση και ισχυρό πλαίσιο λειτουργίας (σύμφωνα με τη γενικότερη τάση για έλεγχο των δημόσιων δαπανών και αποθεματικών).

Η έκθεση αυτή έρχεται σε μια περίοδο όπου οι επαγγελματικοί διαχειριστές ταμείων καταγράφουν θετικές υπεραξίες, αλλά η ανάγκη για ευρύτερη υιοθέτηση του θεσμού είναι επιτακτική.

1. Επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα

Στη χώρα μας η γένεση των ΤΕΑ συντελέστηκε πολύ αργά, μόλις το 2002 με το ν. 3029/2002. Τα ΤΕΑ αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, τα οποία ιδρύονται και λειτουργούν κατόπιν λήψης προηγούμενης άδειας Τ.Ε.Α. από την Αρμόδια Αρχή και τελούν υπό την εποπτεία της Αρμόδιας Αρχής. Τα Τ.Ε.Α. ιδρύονται προαιρετικά, με βάση μονομερή δικαιοπραξία ή σύμβαση: α) μεταξύ ενός εργοδότη (μονοεργοδοτικά Τ.Ε.Α.) ή περισσοτέρων εργοδοτών (πολυεργοδοτικά Τ.Ε.Α.) ή και εργαζομένων ή των αντίστοιχων εκπροσώπων τους, ή β) μεταξύ ελευθέρων επαγγελματιών, αγροτών ή των επαγγελματικών τους οργανώσεων, χωρίς να απαιτείται επαγγελματική κλαδική συνάφεια των επιχειρήσεων ή των ασφαλισμένων μεταξύ τους. Όμως, ενώ στην Ευρώπη , η συμμετοχή των εργαζομένων στα επαγγελματικά ταμεία είναι μαζική , με την αξία των περιουσιακών στοιχείων τους να υπερβαίνει τα τρία τρισεκατομμύρια , στην Ελλάδα λειτουργούν 29 ΤΕΑ που έχουν συσταθεί κατά κύριο λόγο από εργοδότες , με 300 εκατομμύρια ευρώ κεφάλαια διαχείρισης και 50.000 ασφαλισμένους , ήτοι μόλις 2,2% του συνόλου των ενεργών ασφαλισμένων , ή 33 ΤΕΑ με τα 4 υποχρεωτικα ΤΕΑ με 220.000 ασφαλισμένους . Η αξία του ενεργητικού των ΤΕΑ ήταν στις 31-12-2024 2δις 464 εκατομ. ευρώ, η ετήσια αύξηση του ενεργητικού έτρεχε με ρυθμούς 15,19% και η μέση σταθμική απόδοση του υπό διαχείριση χαρτοφυλακίου του κλάδου σε 7,6 %. Τα στοιχεία αυτά μας δείχνουν ότι υπάρχει πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθεί ο κλάδος των ΤΕΑ. Όμως, ενώ από το 2017 έως το 2024 ιδρύθηκαν 19 από τα συνολικώς 29 ΤΕΑ, από το 2024 και μετά ιδρύθηκε μόλις 1 ΤΕΑ! Τούτο οφείλεται κυρίως στην έλλειψη παροχής κινήτρων για την ίδρυση ΤΕΑ. Πριν από την θέσπιση του νέου νόμου 5073/2023, το φορολογικό πλαίσιο των εισφορών και παροχών των ΤΕΑ στην Ελλάδα ρυθμιζόταν από το Ν. 4172/2013. Έτσι, στο άρθρο 14 παρ, 1 περ ε και στ προβλεπόταν ότι από τον υπολογισμό του εισοδήματος από μισθωτή εργασία και συντάξεις εξαιρούνταν οι ασφαλιστικές εισφορές που κατέβαλε ο εργαζόμενος περιλαμβανομένων των εισφορών εργοδότη και εργαζομένου υπέρ των επαγγελματικών ταμείων που έχουν συσταθεί με νόμο, καθώς και η εφάπαξ καταβαλλόμενη παροχή από τα επαγγελματικά ταμεία που έχουν συσταθεί με νόμο στους ασφαλισμένους και τα εξαρτώμενα μέλη του ασφαλισμένου. Ομοίως και για τους εργοδότες, οι εισφορές που κατέβαλαν οι εργοδότες σε ΤΕΑ , εξέπιπταν από τις επιχειρηματικές τους δαπάνες, σύμφωνα με τα άρθρα 22 και 23 του ν. 4172/2013. Όμως ο νέος νόμος για τα ΤΕΑ , ήτοι ο ν. 5073/2023, άλλως νόμος Τσακλόγλου, ανέκοψε την έστω περιορισμένη άνθισή τους Υπό το ισχύον καθεστώς, τόσο ο περιορισμός της καταστατικής αυτονομίας των Ταμείων, όσο και η φορολογική μεταχείριση των παροχών τους αποθαρρύνουν τη σύσταση νέων Επαγγελματικών Ταμείων. Ειδικότερα, ο νέος νόμος, ενώ εισέφερε αναπτυξιακά στοιχεία στα ΤΕΑ, όπως είναι η δυνατότητα ίδρυσης Πολύ εργοδοτικών ΤΕΑ και η ανάθεση της εποπτεία τους στην Τράπεζα της Ελλάδος, στοιχεία που ενισχύουν τη διαφάνεια, τη βιωσιμότητα και την αποδοτικότητα του δεύτερου πυλώνα ασφάλισης στη χώρα, εν τούτοις θέσπισε και αντικίνητρα , σημαντικότερα από τα οποία είναι Α) το όριο εισόδου στα ΤΕΑ, υπό τη μορφή πλαφόν στις εισφορές των μισθωτών, οι οποίες δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 20% των ακαθάριστων αποδοχών τους. Για τους μη μισθωτούς το ετήσιο όριο φτάνει τις 20.000 ευρώ. Β) η φορολόγηση το πρώτον (άρθρο 107 ν 5073/2023) των συνταξιοδοτικών παροχών που καταβάλλονται από Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης προαιρετικής ασφάλισης και τα ταμεία της παρ. 20 του άρθρου 6 του ν. 3029/2002 (Α' 160). Οι παροχές αυτές φορολογούνται πλέον αυτοτελώς και σε ότι αφορά τις παροχές που αντιστοιχούν σε έως πέντε (5) έτη ασφάλισης, φορολογούνται με συντελεστή δέκα τοις εκατό (10%),

εφόσον καταβάλλονται περιοδικά και με συντελεστή είκοσι τοις εκατό (20%), εφόσον καταβάλλονται εφάπαξ, ενώ οι παροχές που αντιστοιχούν σε περισσότερα από δέκα (10) και έως είκοσι (20) έτη ασφάλισης, φορολογούνται με συντελεστή πέντε εκατό (5%), εφόσον καταβάλλονται περιοδικά και με συντελεστή δέκα τοις εκατό (10%), εφόσον καταβάλλονται εφάπαξ. Οι συντελεστές των ανωτέρω περιπτώσεων προσαυξάνονται κατά πενήντα τοις εκατό (50%) σε περίπτωση που ο δικαιούχος προβεί σε πρόωρη ρευστοποίηση του ατομικού του λογαριασμού. Οι ανωτέρω ρυθμίσεις πάγωσαν την αγορά και, ως εκ τούτου, παρουσιάσθηκε εκροή ασφαλισμένων, μείωση των καταβληθεισών εισφορών και αποφυγή αναλήψεως της διακινδύνευσης ιδρύσεως νέων επαγγελματικών ταμείων. Η σημασία της φορολογίας είναι ζωτική για την ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης. Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία , ο πιο διαδεδομένος τρόπος ενίσχυσης της επαγγελματικής ασφάλισης είναι η θέσπιση φορολογικών κινήτρων. Η κυβέρνηση, τελικώς, φαίνεται να προκρίνει τη λύση της ενίσχυσης της συμπληρωματικής -επαγγελματικής ασφάλισης, με το νομοσχέδιο που επεξεργάζεται το Υπουργείο Εργασίας σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ελλάδος, το οποίο περιέχει κίνητρα για την ενίσχυση του δεύτερου πυλώνα ασφάλισης , με έμφαση στη φορολογική ελάφρυνση των εισφορών και των εφάπαξ παροχών, με στόχο τόσο την ποσοτική ενίσχυσή τους όσο και τη συσσώρευση επαρκών αποθεματικών, ενισχύοντας την αποταμιευτική κουλτούρα. Δυστυχώς, η έλλειψη αποταμιευτικής κουλτούρας στην Ελλάδα , συνιστά άλλο ένα εμπόδιο στην ανάπτυξη του δεύτερου πυλώνα της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα. Είμαστε η μοναδική χώρα στην ευρωπαϊκή ένωση με αρνητική αποταμίευση.

2. Προτεινόμενα μέτρα:

Τα προτεινόμενα μέτρα περιλαμβάνουν:

Φορολογικά κίνητρα: Επανεξέταση της δυνατότητας έκπτωσης των εισφορών ΤΕΑ από το φορολογητέο εισόδημα.

Μείωση φορολογίας στα εφάπαξ: Επιδίωξη για μείωση του φορολογικού συντελεστή που αγγίζει, ως προελέχθη, το 20%.

Ευέλικτα προγράμματα ασφάλισης: Ανάπτυξη νέων προϊόντων, ακόμη και με δυνατότητα νοσηλευτικής κάλυψης, κατά τα πρότυπα της Σουηδίας.

Μείωση ελάχιστου αριθμού ιδρυτών: Από 100 άτομα σε 20 ή 50 για τη σύσταση νέου ΤΕΑ.

Μεταφορά ασφαλισμένων: Διευκόλυνση μετακίνησης μεταξύ ΤΕΑ και ομαδικών ασφαλιστηρίων.

Πλατφόρμα πληροφόρησης: Δημιουργία ηλεκτρονικής βάσης που θα επιτρέπει σε ασφαλισμένους να παρακολουθούν και να συγκρίνουν τα δικαιώματά τους.

Μάλιστα ο πρόεδρος της Ελληνικής Ενωσης Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης Χρήστο Νούνης προτείνει την υιοθέτηση του καθεστώτος της υποχρεωτικής αυτόματης εγγραφής του συνόλου των εργαζομένων, για 1 έτος, σε κάποιο ΤΕΑ, με δυνατότητα οικειοθελούς αποχώρησής τους έπειτα από αυτό.

Τελικώς, γιατί ο δεύτερος πυλώνας φαντάζει πλέον ελκυστικότερος?

Εξαιτίας των σαρωτικών ενοποιήσεων του Ν. 4387/2016, άλλως , παρατηρείται μια ιστορική μεταστροφή από την κοινωνική ασφάλιση social insurance , η οποία λαμβάνει υπόψη της την κοινωνική διαφοροποίηση και το εισόδημα από εργασία, στην

κοινωνική ασφάλεια social security , η οποία λαμβάνει υπόψη της τους κινδύνους και την παροχή μιας διεπαγγελματικής και αδιαφοροποίητης προστασίας προς όλους. Η μετατόπιση αυτή έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού αναπλήρωσης επί τους εισοδήματος από την εργασία. Δημιουργείται επομένως η ανάγκη να συμπληρωθεί η παρεχόμενη κρατική «ασφάλεια» από μια «ασφάλιση», που λαμβάνει επιπλέον υπόψη της την επαγγελματική διαφοροποίηση και τη φύση της απασχόλησης. Η μη έγκαιρη και βιώσιμη ενίσχυση του πρώτου πυλώνα της κρατικής ασφάλισης , από τον δεύτερο πυλώνα της επαγγελματικής, αναμένεται να οδηγήσει σε βάθος χρόνου σε αποσταθεροποίηση της κοινωνικής ασφάλισης και συνοχής, λόγω της αδυναμίας του διανεμητικού συστήματος του πρώτου πυλώνα να ανταποκριθεί στην οξεία δημογραφική γήρανση του πληθυσμού.

Με τις σκέψεις αυτές θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον πρόεδρο της Ένωσης, που μου έδωσε την την ευκαιρία να συμμετάσχω στις εργασίες του σημαντικού αυτού συνεδρίου που αποτελεί πλέον θεσμό, όπως ανέφερε χαρακτηριστικά ο Υπουργός Δικαιοσύνης .

Σας ευχαριστώ πολύ!